ADAM

Anul III — No. 44 Redactor: I. LUDO 1 Decembrie 1931

GOLEMUL de HUGO STEINER-PRAGA

COLABOREAZĂ D-NII: H. ST. STREITMAN, HENRY MARCUS, ION CĂLUGĂRU, TH. LOEWENSTEIN, GALA GALACTION, I. LUDO. ILUSTRAȚII DE: HUGO STEINER-PRAGA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADA STUPINEI 19 — BUCUREȘTI IV
Abonamentul anual Lei 150

www.dacoromanica.ro

EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ"
București (1) — 2, Pasajul Macca, 2 — Telefon 326-14

Cel mai frumos dar de Crăciun

TUDOR ARGHEZI

CARTEA CU JUCĂRII

1 volum de lux cu 64 desene în negru
și 4 planșe colorate de Lucia Demetriade-Bălăcescu

In toate librăriile la 20 Decembrie

O carte mult așteptată

GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

MADONA CU TRANDAFIRI

Romanul nevrozei contimporane

Un volum de aproape 300 pagini, cu o copertă colorată Lei 60

www.dacoromanica.ro

ADAM

ANUL III. — No. 44 Redactor I. LUDO 1 Decembrie 1931

Redacţia şi Administraţia : str. Stupinei 19 BUCUREŞTI IV

Anecdota, — document uman

de H. ST. STREITMAN

O O O

Ţineţi negreşit ca anecdotele, pe lângă că sunt amuzante şi edificatoare, să mai fie şi autentice ? In cazul acesta nu suntem de acord. In calitatea mea de vechiu, răbdător şi atent ascultător de anecdote, socot că autenticitatea nu adaugă mai nimic valoarei şi savoarei lor şi că cel mult li sporeşte întru câtva picanteria atunci când persoanele de care e vorba ni sunt cunoscute de aproape, măcar din auzite dacă nu şi dintr'un contact direct.

In orice caz autenticitatea este cel mai puţin interesant dintre meritele anecdotei. Când e bună, adică sugestivă, caracteristică şi de un umor veritabil, nu are nevoe să mai fie şi autentică, iar când e convenţională, eftină, trasă de păr, clădită pe un simplu joc de cuvinte sau pe o intenţie de prost gust, e şi păcat că-i autentică. Exact cum nu'şi poate câştiga favoarea cunoscătorilor de soiu cu aceea că e tânără, proaspătă, de strictă şi palpitantă actualitate, — „ultima".

Se întâmplă, ce-i drept, ca noutatea să fie un element de succes, mărindu-i mai cu seamă valoarea circulatorie, răspândirea, — dar numai în primele zile.

In materie de anecdote tinereţea constitue un avantaj foarte trecător. Toate anecdotele au fost odată tinere, puţine însă, prea puţine rămân în viaţă, transmise de la o generaţie la alta ca un foarte modest dar statornic component al bucuriei vieţii.

Lupta pentru existenţă şi afirmare nu este mai puţin aprigă în lumea ilariantă a anecdotelor de cât în lumea biologică. Nu se menţine, fie chiar numai sub forma de copil vitreg al literaturii, de cât anecdota inspirată de spiritul epigramatic al auto-criticei, proprie îndeosebi popoarelor culturale vechi cari de mult şi-au justificat strălucit dăinuirea în sânul omenirei şi pe drumurile mari ale Istoriei. Nu rămâne în picioare decât anecdota ce isvoreşte din trebuinţa salubră, liberatoare, de a râde cu cuviinţă, şi care preţueşte cât o îmbrăţişare de bun şi cald prieten, iar nu din vulgara poftă de a petrece pe socoteala altora prin batjocură şi strâmbături.

Bunul gust stă şi aici de strajă ca să nu străbată spre posteritate produsele îndoelnice, lucrurile de o zi — fie ele perfect autentice.

Autenticitatea preţueşte chiar mai puţin decât noutatea care, oricum, prin faptul că sporeşte mereu materialul a-

www.dacoromanica.ro

necdotic, îi face cu putinţă împrospătarea, cernerea, selecţia.

In privinţa aceasta, anecdota, cu ecourile ei apropiate sau depărtate din tumultul vieţii sociale şi cu numeroasele ei aderenţe în complicatul proces al transformării, aci lentă, aci vijelioasă, a moravurilor, deprinderilor şi modelor, are ceva comun cu romanul, nuvela şi teatrul, care nu trebue să se simtă peste măsură de jignite de alăturarea aceasta cu totul fortuită. Ca şi aceste trei forme consacrate ale producţiei literare, anecdota are nevoie numai de verosimil, a cărui valoare de adevăr şi de real este mult mai mare şi mai sigură de cât o întâmplare petrecută cu adevărat şi oricât de exact descrisă. Şi dacă nici de verosimil, anecdota are absolută nevoe de o bogată imaginaţie şi de o bine-echilibrată umanitate, deci de umor. De preferinţă chiar, dacă se poate, de acel umor fără voe, deosebit de simpatic şi de pitoresc, în al cărui râs sănătos şi deschizător de inimi, grotescul lucrurilor se întâlneşte cu raţiunea umană sau inconştientul cu ju ecata clară.

Firește că la obârşia fiecării anecdote, bune sau rele, se află un sâmbure de realitate. Punctul de plecare trebue să fie îndeobşte ceva ce s'a întâmplat ca fapt aparte sau ca o bucată dintr'un tot. In genere anecdota, ca toate produsele anonime şi colective care trec prin atâtea retorte şi alambicuri până ce, tot lepădând şi adăogând amănunte şi particularităţi, ajung în sfârşit la forma lor definitivă, — în genere, zic, anecdota porneşte de la un incident concret, de la un episod real şi e condusă în începuturile ei de o intenţie personală.

Nici chiar anecdotele literare, apocrife sau nu, atribuite unor scriitori de frunte, nu s'au născut de toutes pièces, dintr'o dată. In tot cazul ele trebue să rimeze cu legenda, cu fabula convenită, dacă nu şi cu biografia exactă a personagiilor în discuţie. Balzac trebue să apară ca un datornic vecinic în luptă cu cămătarii, mereu hărţuit de portărei; Goethe ca un spirit pururea olimpian; Stendhal ca un anatom diletant care, cu pasiune dar şi cu dispreţ, scotoceşte prin inimi şi suflete; Zola ca un neobosit, obsedat şi obsedant ticluitor de fişe; Flaubert ca un exaltat vânător de cuvinte sugestive şi de muzicatităţi rare; Alphonse Daudet ca un delicat amfitrion, înzestrat în cel mai înalt grad cu geniul prieteniei şi dublat de un suferind care de dimineaţă până seara îşi administra discret injecţii cu morfină; Dostoevski ca un posedat de diavolul jocului şi de tainele ruletei; Oscar Wilde ca un Corydon care mereu detaliază paradoxe impertinente parfumate cu un subtil erotism invers; Ion Creangă al nostru ca un hâtru bun de glumă care tot timpul se gândeşte numai la pozne şi şotii, iar marele şi nefericitul nostru Eminescu ca un taciturn încruntat care nu se îndură să spue două cuvinte de bună voe.

Făcând parte din literatura orală, servind nu atât pentru a amuză şi a înveseli cât pentru a ilustra o apreciere, o caracterizare, o prevedere, o eventualitate, o probabilitate, şi pentru a anticipa asupra unei urmări pe care o dorim şi o aşteptăm, anecdota poartă câteodată pecetea bine încrustată a unui lucru trăit.

Insă autenticitatea aceasta iniţială, unitară sau combinată, e de scurtă durată. Devine repede inutilă şi dispensabilă, tocmai prin succesul anec-

www.dacoromanica.ro

dotei. Trecând din gură în gură, din localitate în localitate, ba şi din ţară în ţară, anecdota suferă atâtea schimbări şi prefaceri, atâtea comprimări, amplificări şi şlefuiri înainte de a dobândi concizia, expresivitatea, gradaţia de efect, inevitabila deslănţuire de ilaritate ce 'i asigură isbânda, în cât, până la urmă, chiar şi cele mai isbitoare semne exterioare ale actualităţii sau ale cazului special din care a eşit, se estompează, se despersonalizează, rămânând doar ca o rămăşiţă din altă vreme, din vechi stări de sensibilitate, din uit te moduri de-a reacţiona faţă de oameni şi de împrejurări.

Aceasta şi este condiţia cu care anecdota poate lua caracterul unui document uman, putând sluji şi la definirea unor trăsături cardinale ale omului îndeobşte şi la desprinderea unor înclinări esenţiale de ordin etnic. Se cere ca negreşit anecdota să'şi piardă mai întâiu, în drum, intenţia de la început, de obiceiu personală şi restrânsă, pentru ca, lărgindu'şi mereu sfera de aplicare şi semnificarea, să dobândească valoare prin ea însăşi, prin conţinutul ei general, indiferent de incidentul iniţial care a putut s'o determine.

Dealtmintrelea, acolo unde anecdota e agreată şi apreciată, lucrul ce'i se cere de către acei cari o gustă şi o savurează cu pricepere, este ca pe cât cu putinţă să nu fie legată de timp şi de spaţiu, ci să aibe un înţeles cât mai larg, o aplicare cât mai întinsă, cu un cuvânt să aibe valoarea unui document al timpului, dacă nu al tuturor timpurilor, — al unei clase, dacă nu al tuturor claselor, — al unui popor, dacă nu al tuturor popoarelor, — al unei profesii, dacă nu al tuturor profesiunilor.

Adevărul este că dacă anecdotele ce-şi trag toată savoarea, tot hazul, dintr'un anumit mediu, din anumite particularităţi exterioare, sunt numeroase, figurând poate printre cele mai expresive şi topice, în schimb cele mai multe nu sunt legate de longitudini şi de latitudini, nu presupun neapărat ereditări speciale, obiceiuri ale pământului, unice în felul lor, psihologii singulare, propensiuni determinate, ci, prinse în acea vastă mişcare de migraţiune care ca apa de râu rotunjeşte şi netezeşte pietrile, se desbracă de tot ce a avut la început limitat şi ocazional, adoptând în esenţă ca şi în înfăţişare, caracterul unei mărturii despre însuşi sufletul uman ca atare. M'am mirat întotdeauna de atenţia atât de redusă, aş putea zice nulă, ce o dau anecdotei sub diferitele ei forme, nu aşa-zisului bonmot, istoricii moravurilor şi ai instituţiilor. Ignorând, nesocotind, disprețuind anecdota, şi folosind'o cel mult cu scopul de a distrage pe cititor, istoricii culturali şi sociali, renunţă la un instrument de investigaţie foarte sensibil şi neglijează un mijloc de tâlmăcire de o remarcabilă utilitate, pe lângă că se lipsesc de un prilej de a'şi însenina truda printr'un sănătos şi liberator hohot de râs.

Interesant este de a ridica oarecum harta geografică a anecdotei, situarea ei topografică, atât în fiecare ţară în parte cât şi în lumea culturală, îndeobşte. Înţeleg prin aceasta a determina geografia umorului şi a râsului cât şi a obiectivului lor. Spune-mi ce anecdote îţi plac mai mult, şi'ţi voiu spune cine eşti — şi de unde eşti.

In Franţa anecdota se referă aproape invariabil la Marsilia şi în genere la „Midi". Marius şi Gaston sunt eroii

www.dacoromanica.ro

celor mai multe apropouri, iar Tartarin, teribilul şi inofensivul, eroicul şi atât de prudentul Tartarin, a devenit de mult simbolul curent al cetăţeanului din Franţa meridională, care dintr'o bagatelă fabrică un eveniment, iar din lucrurile cele mai apropiate de simţurile şi de înţelegerea noastră, enigme dătătoare de fiori.

In Anglia persiflajul atinge în primul rând pe Scoţieni, cari, aprigi la câştig şi dârzi la lucru, nu strălucesc prin culanţa şi largheţe, nici prin cine ştie ce afabilitate, nici printr'un exces de sentimentalism şi nici printr'o eleganţă exagerată.

In Germania, anecdota începe la Berlin, unde un anumit umor, sec şi destul de incomod (schnodderig) îşi dă mâna cu o suficientă doză de prezumţiozitate şi se întinde cu o vădită grabă spre Est, făcând un lung popas la Breslau,... unde anecdota e în aer, formând oarecum elementul de căpetenie al atmosferei cotidiene.

In Rusia, patria ei propriu-zisă era Ucraina, întocmai cum în vechea Austro-Ungaria leagănul ei era Galiţia cu capitala ei —Viena. Poate că şi astăzi Ucraina mai este ţara anecdotei, — întrucât în Ucraina, ca şi în Rusia, se mai râde şi se mai face haz de cele omeneşti.

La noi în România, unde o fi domeniul propriu-zis al anecdotei? In care parte a ţării înfloreşte ea mai cu deosebire ? Aş zice că la noi sfera specială a anecdotei e în Moldova. De fapt acolo a fost mai căutată, mai cultivată, mai băgată în seamă, mai răsfăţată.

Nu vorbesc numai de junimiştii de pe vremuri, cari nu numai în conversaţiile lor dar şi în controversele lor 'i dăduseră un loc de frunte, recunoscându-i chiar, de comun acord, privilegiul de a avea oricând întâietatea asupra discuţiilor şi preocupărilor celor mai serioase. („Anecdota primează", devenise forma cea mai admisă, cea mai indiscutabilă, cea mai practicată în cercurile „Junimei"). Toată societatea moldovană, la Iaşi ca şi prin conacuri la ţară, inclusiv târguşoarele uitate de Dumnezeu şi de oameni, îndrăgea anecdota pe care o voia cât mai caracteristică, cât mai semnificativă, cât mai reliefată, cât mai peremptorie, cât mai aleasă, iar din spiritul de apropouri cu care era pusă pe tapet şi din măestria cu care era povestită şi detailată făcuse o adevărată artă. Artă, care nu puţin a contribuit la farmecul şi graţia sociabilităţii moldovene, impresionantă încă şi azi, în vestigiile ei.

Anecdota în Moldova „Junimii" nu se confundă cu butada, în nici un caz cu jocul de cuvinte. La drept vorbind era un roman comic en raccourci, o nuvelă de douăzeci de cuvinte, şlefuite cum e cleştarul, sclipind de o delicioasă maliţiozitate, în toate culorile curcubeului, — la nouvelle à la main, cum 'i se zicea odinioară în presa franceză.

Cuvântul, tăiat prismatic, ca un diamant, avea toată valoarea, chiar şi o plus-valoare; un înţeles, ba chiar multe sub-înţelesuri. Şi resumativă, sumară, condensată cum este, cum trebue să fie, — anecdota avea în arsenalul criticei rolul floretei. Ascuţită, fină, sprintenă, mergea direct spre punctul slab, însă nu pentru a răni cu totdinadinsul ci aproape numai pentru plăcerea pur intelectuală sau pentru subtila satisfacţie morală de a pune în evidenţă, printr'o puternică şi concentrată proiectare de lumină, o înclinare simptomatică ce urmează a fi corectată, sau atenuată pe cât cu putinţă

www.dacoromanica.ro

printr'o străduinţă de self-control şi de auto-critică.

Anecdota junimistă, cu gamineria şi cu ascuţişurile ei de ac, abia induse de o umbră de venin, n'a jucat un rol tocmai secundar în polemicile la început pur literare, mai pe urmă pronunţat politice. A fost şi a rămas până la sfârşit cavaleria uşoară a spiritului junimist.

Altceva, firește, este anecdota politică. Substratul ei, aproape întotdeauna, este resentimentul, rancuna, intransigenţa, o revoltă sufletească greu ascunsă, anevoe stăpânită. Ţinta ei intimă este a înţepa, cu voluptuoasă răsbunare şi la adăpostul relativ sigur al surâsului, până la os. Râvna ei: a disolva prestigiul adversarului faţă de proprii săi tovarăşi de luptă, a-i destrăma cu vorba dulce autoritatea şi înrâurirea atât în afară cât şi mai cu seamă în propriile sale rânduri, a'l discredita printr'o reputaţie de ridicol discret distilată.

Născută, mai cu deosebire, în vremuri de constrângere din jigniri reale sau şi imaginare, ea vrea cu orice preţ să lovească şi să rănească prin fiece cuvânt în parte, cu fiecare nuanţă, cu fiecare aluzie, cu fiecare virgulă şi pauză, dacă se poate. Neputând fi scrisă şi tipărită, de teama represaliilor, trebuind să fie ferită de anumite urechi prea ciulite, circulând pe sub mână şi spusă, pentru motive de explicabilă deşi nu tocmai civică prudenţă, în aşa chip în cât la nevoe să poată fi stopată în orice moment sau abătută la concluzia ei adevărată, anecdota politică se nuanţează atât de divers şi de subtil în cât a-i sesiza rostul intreg şi veritabil este aproape ceva mai anevoios şi mai complex de cât cititul şi pătrunderea unui pamflet scris pe îndelete sau a unei diatribe oricât de împănată cu aluzii şi gânduri ascunse.

Dar, să revin la patria anecdotei, cum am numit Moldova, măcar pentru a spune numai două cuvinte despre un şir de anecdote, unele prea răspândite, altele prea puţin cunoscute, care pentru motive diferite se bucură de o căutare specială în cele mai diverse cercuri. Pentru moment ţin numai să stabilesc o radicală deosebire între anecdotele ce fac alţii despre evrei şi anecdotele pe care le fac evreii pe seama lor proprie, era să zic împotriva lor înşişi.

Cele dintâiu au ceva pur exterior, strict caricatural, cu totul întâmplător şi accesoriu. Evreul din anecdotele acestea vorbeşte o românească pocită, se numeşte obligatoriu Şmil sau Avrum, e un personaj ridicol, visează numai afaceri şi câştiguri uşoare, e lipsit de mândrie şi nu are demnitate, şi, pentru ca să fie complect, nu se împiedică de nici un scrupul. In total un tip convenţional, rău-construit, contradictoriu. Un model de şiretenie şi de tenacitate, care în acelaş timp e înfăţişat drept un nătărău, un ageamiu, un caraghios care se lasă păcălit de primul venit şi căruia 'i se pun în spinare isprăvile cele mai groteşti. Dacă cunoşti una din aceste anecdote, cunoşti toate. Toate rămân la suprafaţă, rar dacă strabat la un component al sufletului evreesc, şi mai toate se mulţumesc cu un eftin succes de ilaritate. Evreul lor e unsuros, pistruiat, roşiu, de o gesticulaţie desordonată, de un comic involuntar, cu ochii mâncaţi de conjuctivită, prost, lesne de prostit. Nu vorbeşte, — cântă, se îngână. Nu râde, — rânjeşte. Nu se revoltă, — se vaetă. Nu protestează, —

www.dacoromanica.ro

se milogeşte. Nu iubeşte, — se miorlăeşte. Nu urăşte,—se uită doar chiondăriş şi bombăneşte. Mai mult obiect de batjocură de cât de hulă.

L'a fixat în această atitudine, cu aceste trăsături şi cu această atmosferă — într'o caricatură voită sau nevoită — nimeni altul de cât Grigorescu. Ovreiul cu gâsca. Prima şi de sigur cea mai reuşită diatribă — în ulei.

Dar mai sunt şi celelalte anecdote. Acelea ce le fac evreii despre evrei, cu acea voluptate în autocritică, aş zice sadică, în tot cazul crâncenă, ce li este proprie şi pe care nici chiar vrăjmaşul lor cel mai neîmpăcat n'ar fi în stare s'o egaleze ca asprime ireductibilă, ca adevăr necruţător. Iată adevărate documente umane, documente care fără a servi drept punct de plecare pentru generalizări, nu mai puţin au o concretă valoare caracterologică şi pot sluji ca importante puncte de reazăm şi de orientare în determinarea unei psihologii etnice de o parte şi a psihologiei unei clase, cum este mica burghezie evreiască, intelectualitatea evreească de alta. Documente directe, documente de prim isvor, documente inatacabile sub raportul intenţiei şi al tendinţei, documente care în acelaş timp în care invederează cu involuntară exagerare a cazurilor individuale singularităţi, sugestive, caracterizează în primul rând o altă particularitate fundamentală: Spiritul iper-critic, observarea nemiloasă în şi către el însuşi.

Adunate la un loc toate anecdotele pejorative despre evrei, ele nu egalează nici pe de departe cumplita spovedanie cuprinsă în una singură din anecdotele pe care umorul e reesc, într'o dureroasă şi iresistibilă spontaneitate, le-a smuls şi stors din însăşi tragicomedia vieţii evreeşti.

Efemeride spaniole

de HENRY MARCUS

o o o

Oricât de obiectiv ar judeca cineva evenimentele din Spania, oricât s'ar sustrage dela gândul unei judecăţi imanente ce ar dispune de soarta acestei ţări, de un lucru trebue să ţină seama: de lipsa fermentului evreesc care a dus la debilitarea organismului acestui stat.

La 31 Julie 1492, peste 300.000 de evrei părăsesc teritoriile Castiliei, Aragonului, Siciliei şi Sardiniei. Obiecte preţioase, numerar şi anumite mărfuri de valoare, nu puteau lua cu ei. Cât despre imobile, afluenţa de oferte şi mai ales interdicţia comerţului cu evreii, la care s'a gândit la timp Torquemada, au avut drept rezultat că pe o casă ori pentru o vie nu se putea obţine decât un asin. Spania a perdut 20 la sută din populaţia ei, cea mai industrioasă, cea mai întrepridă. Fiscul spaniol a intrat, în schimb, în posesiunea tuturor aşezămintelor evreeşti: spitale, şcoli, aziluri, sinagogi. Măreaţa sinagogă din Toledo transformată în Nuestra Seniora de San Benito e şi

www.dacoromanica.ro

astăzi podoaba acestui oraş, prin stilul ei maurese, coloanele şi ornamentele ei impunătoare. Populaţia civilă s'a îmbogăţit şi ea, momentan, prin achiziţii de mobile şi imobile pe preţ de nimic. Dar stigmatele decăderii acestei ţări n'au întârziat să apară. Spania perde cu timpul coloniile ei, cele mai bogate, prestigiul politic, importanţa economică, tot ce făcea odinioară splendoarea ei.

Parcă un blestem s'a lăsat asupra acestei ţări, blestem ce apasă sub forma fanatismului religios, stăpânitor, însă, mai mult de bunuri materiale decât spirituale. O descriere pregnantă a modului cum s'a încuibat biserica spaniolă în afaceri propriu zise, în detrimentul iniţiativei private, o dă ziarul Le Peuple :

„De câteori, spune ziarul, fomenta o „revoluţie în Spania, şi se ştie cât de „dese sunt frământările în peninsula „iberică, populaţia dădea asalt bisericilor şi mânăstirilor, căci simţea „instinctiv că numai forţa tenebroasă „a bisericii este obstacolul emancipării „materiale şi spirituale a poporului „spaniol.

„Forţa aceasta întrece orice imagi- „naţie. S'a aflat acum că numai la „Madrid sunt 170 mânăstiri. Numărul „acesta se menţine în nenumărate alte „oraşe. Toată ţara constitue o vastă „reţea de organizaţii de luptă eclezi- „aste, cari nu numai că menţin popu- „laţia în ignoranţa cea mai crasă şi în „superstiţiile cele mai abjecte, dar „storc resursele supuşilor prin grele „impuneri şi îi exploatează prin nu- „meroase întreprinderi industriale şi „comerciale fondate de ordine religioa- „se în mai toate colţurile ţării. Jesuiţii, „specializaţi în aceste exploatări unde „credinţa religioasă şi supunerea tra- „diţională a masselor faţă de autorită- „ţile ecleziastice sunt puse în mod „ruşinos în serviciul beneficiului şi al „rentelor, au exasperat simţul de echitate „al populaţiei. Cea mai mare exploa- „tatoare capitalistă a Spaniei, biserica „catolică, este în acelaş timp şi cea „mai inverşunată inamică a democra- „ţiei şi a republicii...

*

Evreilor nu li s'a putut reproşa ura nutrită împotriva fostei patrii spaniole. Dimpotrivă, spanioli moderni au putut constata cu multă strângere de inimă generositatea acestor „fraţi alungaţi într'un moment de rătăcire" cari au păstrat după atâtea secole limba vorbită de strămoşii lor martiri. Personalităţi culturale şi emisari oficiali spanioli s'au adresat deaceia, în diferite rânduri, comunităţilor evreeşti din diferite ţări, între cari şi România, propagând ideia reîntoarcerii lor în Spania. De curând chiar, fostul ministru al Spaniei la Bucureşti, marchizul Alcyenna, abia sosit în ţară, a vizitat Templul spaniol, schimbând de pe amvon cuvinte calde cu reprezentanţii comunităţii spaniole din Capitală. Şi, culmea ironiei, era însoţit de d. Stelian Popescu, directorul Universului, în calitatea lui de preşedinte al Asociaţiei Amicii Spaniei ! (Să nu ne facem iluzii asupra învăţămintelor culese de inefabilul naţionalist român din contactul acesta intim între ministrul spaniol şi evreii spanioli din România !) Sentimentele ministrului Alcyenna erau însă profund sincere ; s'ar putea spune că misiunea lui faţă de evreii spanioli nu aveau mai puţină însemnătate decât faţă de ţară. Încă înainte de războiu, un membru al familiei regale spaniole, vizitând pe regele Carol I a ţinut să vază templul spaniol, şi a fă-

www.dacoromanica.ro

cut cu acest prilej o danie de 200.000 lei aur.

*

S'a trâmbiţat mult în presa economică din ţară şi în cea străină, succesul ministrului român Anton Bibescu care, cu sprijinul Ducelui de Alba, a reuşit acum un an să rupă contractul între guvernul spaniol şi soviete, pentru furnituri de petrol şi derivate.

Numele Ducelui de Alba apare cu acest prilej în presa economică aproape concomitent cu numele altui Duce de Alba, strămoş al acestuia, relevat de presa belgiană subt o formă legendară.

In orăşelul Havre din sudul Belgiei, un castel care a servit pe timpul romanilor ca templu al druzilor, apoi, în timpul inchiziţiei, ca sediu al inchiziţiei, se scufundă din cauza unor infiltraţiuni de apă, şi probabil că va dispare curând subt pământ. Sforţările arheologilor şi ale arhitecţilor de a menţine această ruină istorică de tristă amintire, sunt zadarnice. Castelul a fost locuit de teribilul Duce de Alba, mâna dreapta a regelui Filip al doilea. Camera aurită a Ducelui, dela etaj, s'a prăbuşit. Cele de jos în care locuia regele, se află pe trei sferturi subt pământ. Istoria spune că aproape o sută de mii de persoane au fost ucise de Ducele de Alba. Şute de cadavre atârnau spânzurate de copaci pentru a înfricoşa pe necredincioşi sau susceptibili de a deveni eretici. In special torturarea evreilor constituia un deliciu pentru crudul Duce. Castelul devenise o ororare pentru trecători. Ducele a avut însă un sfârşit tragic după plecarea lui din Spania,— mustrări de conştiinţă, halucinaţii, atacuri nervoase, care-l făcură să urle până în ultima clipă a tristei lui vieţi.

Acum, odată cu prăbuşirea regalităţii în Spania, ziarele locale se ocupă şi de prăbuşirea acestui castel nelocuit de nimeni, afară de un biet nenorocit nebun care doarme noaptea în una din încăperile ruinei, nebun în care populaţia vede o reîntrupare a spiritului Ducelui de Alba.

*

Nu intră în spiritul eticei judaice satisfacţia sarbădă, acea Schadenfreude, cum se zice, dar evenimentele aceste chiar şi în latura lor mistică sunt interesante de relevat, ca o încurajare pentru acei cari disperă în faţa urii atavice ce stărue pe alocuri până în zilele noastre.

Sufletul evreesc al lui Maurois

André Maurois, în cursul unui interview acordat revistei „American Hebrew" din Statele Unite, a vorbit despre sufletul său evreesc.

— Ce face din mine un evreu? Tradiţiile noastre, cultura noastră, istoria noastră atât de glorioasă care a dat tuturor evreilor o anumită filozofie, o anumită turnură de spirit pe care o adoptă în toate împrejurările. Sunt convins că se pot găsi în scrierile mele aceleaşi caracteristici cari disting operile celorlalţi scriitori evrei. Luaţi de exemplu, pe Heine sau Disraeli — sau orice alt scriitor evreu — şi veţi găsi la ei trei tresături comune: tristeţea, ironia şi simpatia umană.

---

www.dacoromanica.ro

O carte şi o generaţie

de ION CĂLUGĂRU

o o o

I

Dacă există cărţi atât de simple şi directe că nu pot fi decât integral primite sau integral respinse, — „Noi— breviarul judaic" — întocmit de A. L. Zissu, este, desigur, una din acele cărţi. Crezi în miracolul apariţiei ei sau o socoţi ca o mincinoasă profeţie. Se bucură de acest privilegiu cartea, nu din pricină că puţine şi simple idei au fost expuse, nici din pricina stilului cursiv şi lapidar, în care sunt turnate sentenţele ci pentrucă o pasiune atât de toridă, o grijă de adevăr fanatică şi o violenţă de cugetare şi stil a presidat destinul cărţii. Te biruie argumentaţia vijelioasă, forţa ei magnetică, sau te lasă rece, credinţa ei stranie şi absurdă.

„Noi" este o carte de sinteză a dibuirilor unui generaţii de evrei recent emancipată de un ritual milenar, şi de o sclăvie politică ; bilanţul ei de lichidare. Şi mai ales o antologie a gazetăriei practicate de Zissu. Cutezăm a afirma că este însă mai presus de orice o antologie personală — fiindcă, dacă prezintă momentele însemnate din evoluţia unei personalităţi, dacă este un rezumat al bravadelor adesea eroice personale — ce depăşiau putinţa de a urni în acelaş sens colectivitatea, nu este, nu poate fi un real breviar judaic. Cartea n'are calităţile didactice cerute de un astfel de manual, nu lear fi avut, nici dacă s'ar fi însărcinat un istoriograf conştiincios, ca să explice pauzele dintre pamflete şi irupţii, să precizeze cu date şi fapte, întrucât momentele de afirmare ale lui Zissu, reprezintă într'adevăr năzuinţa întregei colectivităţi. Paradoxul cărţii este totuşi că fiind un bilanţ de lichidare a unei generaţii, devine prin aceasta şi un breviar judaic, valabil pentru Evreii din România. Generaţia — în numele căreia mărturiseşte A. L. Zissu. este acea generaţie, deposedată şi de drepturi politice şi de drepturi omeneşti, care avea revendicări, dar n'a ştiut să le susţină cu demnitate şi omenească bună cuviinţă. O colectivitate era pusă în afară de lege — în afară de omenie. Nobleţea ei, era răsvrătirea ; problemele puse de ea, pecetluite de orgoliul ei ulcerat, străbătute de fiorul tragic al existenţei ei de out-sideri fără vrere. „Noi" rezumă toate problemele spirituale şi specifice care au preocupat acea generaţie şi întocmeşte bilanţul cu un pasiv dezastruos. Au dezertat masele dela misiunea lor — impusă fiindu-le această dezertare de legile istoriei, care le-au confundat în inerţie vegetală ; au dezertat conducătorii, concesionând cauzele scumpe, au dezertat cărturarii, cari nu simţiau cotul cu nimeni. Generaţia de Evrei în care A. L. Zissu nu s'a încadrat, îşi închee bilanţul cu o statistică de smerit lichelism, de vrută clandestinizare şi de desorientare. Problemele puse de A. L. Zissu sunt valabile şi

www.dacoromanica.ro

astăzi; scrisul său pare atât de actual, tocmai fiindcă Zissu s'a pus în afară de năzuinţele comune ale generaţiei sale, de tactica ei de struţ, de limbajul ei anodin. Insuşi titlul cărţii aminteşte epoca eroică a manifestelor futuriste de nouă orientare a artei europene. Nu ştiu dacă manifestele lui Marinetti au iscat şcoală creatoare, dar imprecaţia lui impotriva inteligenţei reptile a însemnat o desrobire a artei de sub tutela raţiunii sterile. Manifestul lui A. L. Zissu — tonul e de proclamaţie chiar când polemizează sau discută — are aceiaşi obârşie. Cunoştinţa de sine, luciditatea sa precum şi convingerea că rassa judaică nu trebue confundată cu micii epitropi şi massele sensibilizate la toropeala acestei mentalităţi, au creiat din Zissu un precursor. Când alţii se încleiaseră în obsesia unei ruşini pe care o suportau şi se ascundeau după degetul confesionalismului, Zissu înălţa un glas de om care se simte egal cu cei din rassa dominantă. Zissu se ridica şi împotriva „raţiunei practice" predicate de arendaşii filantropi ai comunităţilor ca şi de prietenii filo-semiţi. Intransigenţa lui a făcut ca „Mântuirea" să sucombe: nu de arbitrajul administrativ sau din pricina răsmeriţei studenţeşti de acum nouă ani, ci din vina Evreimei din România. Zissu nu înţelegea să facă demagogie. Nici măcar pentru cauzele într'adevăr drepte. Generaţia pe care a biciuit-o Zissu nesigură de drepturile ei civice, îşi închipuia că trebuie să-şi afirme slugărnicia şi vidul în toate împrejurările. Istoria i-a fixat acestei generaţii un loc nu tocmai de invidiat. Nu erau oamenii nici Evrei, nici Români — ci din amândouă câte ceva.

N'am făcut însă decât să atingem, în treacăt, situaţia cărţii, locul pe care îl ocupă A. L. Zissu în istoria emancipării celei adevărate a Evreimei din România.

„Noi - breviar judaic" lucrarea d-lui A. L. Zissu, apărută în editura „Adam" se află de vânzare la toate librăriile din ţară.

Preţul unui volum de 320 pagini, lei 80.

Cererile se pot adresa administraţiei noastre.

www.dacoromanica.ro

Filantropia

de TH. LOEWENSTEIN

o o o

Maimonide, într'o înşirare ierarhică a celor opt trepte de fapte bune posibile, situiază pe cea mai de sus ajutorul acordat unui nevoiaş pentru întemeierea unei existenţe independente. Acest fel de binefacere nu e filantropie, — ci asistenţa socială în accepţiunea modernissimă a noţiunii.

Deasemeni nu este filantropie acţiunea pe care o desemnează cuvântul ebraic ţedaka, vocabulă în care (semnificativ!) binefacerea devine sinonima dreptăţii. Cuvântul acesta cu o străveche rezonanţă ne deschide perspective spre viitorul poate nu prea îndepărtat (cum ne fac să sperăm crahurile bancare) al dreptăţii sociale sau spre trecutul aproape legendar al legislaţiei biblice.

Filantropia evreească de azi — simplă iubire de oameni, mai precis: milă pentru insul individual şi vitregia soartei sale personale — e tot atât de departe de cea de a opta treaptă a lui Maimonide ca de Ţedaka. Filantropia aceasta e o excrescenţă a vieţii galutiene patologice, generând patologicul.

Cea mai elocventă dovadă a neidentităţii filantropiei cu asistenţa socială o face existenţa categoriei profesionale şi psihologice a şnorărului. Filantropia îşi creiază şi întreţine un obiect asupra căruia să-şi poată exercita perpetu binefacerea. Şnorărul a primit din partea filantropului o astfel de educaţie (educaţie — vorba vine) încât fără îndoială că primul adversar furibund al asistenţii sociale ar fi el. Zangwill povesteşte undeva despre un fericit oraş în care picior de capţân nu se afla. Comunitatea evreească a importat atunci câţiva şnoreri, cari primeau lefuri speciale pentru a da ocazie bogătaşilor să fie filantropi. E în această poveste un tâlc care depăşeşte epigrama. Filantropului nu-i arde în realitate de stârpirea neamului căpţânesc, ci toată grija îi e concentrată să facă miţvăs. Şi mai ales să fie văzut făcând. De aceia filantropul se simte bine numai când galeria îi e asigurată.

Galeria aceasta îi creiază prestigiul social — finalitatea adevărată a oricărei acţiuni filantropice. Un fenomen de transfigurare destinat pare-se pentru confirmarea faimoasei legi căreia neamul filozoficesc îi spune legea eteronomiei scopurilor.

In zilele noastre, însă, asistăm la naşterea unui nou tip sau sub-tip al filantropului. La acest nou specimen filantropic nu însemnează de cele mai multe ori ajutorare din punga proprie. Bogătaşului evreu deghizat în „om de bine" averea nu-i foloseşte decât pentru a deveni administrator al sumelor de provenienţă colectivă. Şi pentru că

www.dacoromanica.ro

geneza acumulării de capitaluri este întotdeauna un egoism feroce şi o ignorare totală a disciplinei colective, bogătaşul, care ar trebui de fapt recuzat de la gospodărirea instituţiilor obşteşti, introduce acolo un regim anarhic arbitrar. In selecţia funcţionarilor — bunăoară — nu capacitatea acestora contează, ci coeficientul de linguşire pe care se dovedesc a fi stăpâni. Deasemeni nu contează calitatea sau eficacitatea activităţii instituţiei respective, ci posibilitatea de a o exploata în scopuri de reclamă personală, convertibilă de preferinţă în monedă electorală.

Despre flagelul cuconetului filantropic, inevitabil aferent acţiunii „oamenilor de bine" vom avea ocazia să vorbim în alt capitol pe larg.

Corective ?

Cele radicale sunt din păcate momentan inaplicabile — ca de pildă „o lăsare de sânge" a bogătaşilor — în felul celei preconizate mai deunăzi de d. A. L. Zissu — în scopul unei nivelări echitabile. S'ar putea încerca, însă, de pe acum exproprierea bogătaşilor de dreptul de a dispune de banii destinaţi operelor sociale după capricii personale. Şi mai ales interdicţia pentru posesorii unei averi de la o anumită sumă în sus de a conduce instituţii obşteşti. Pentrucă averea e simptom al individualismului şi în consecinţă constitue un capitis diminutio pentru gospodărirea treburilor colective.

Raţionament revoluţionar ? Logica e întotdeauna revoluţionară Mai ales la evrei — poporul paradoxului.

„Noi... — breviar judaic", cartea datorită d-lui A. L. Zissu, este strigătul de demnitate al judaismului român care nu vrea să se lase îngenunchiat.

„Noi... — breviar judaic", iniţiază massa evreească din România, în ideologia şi spiritualitatea naţională evreească.

„Noi... — breviar judaic", prin stilul său colorat, prin accentul larg şi prin suflul de înaltă exaltare mistică ce animă scrisul lui A. L. Zissu, este şi din punctul de vedere literar o operă desăvârşită.

---

www.dacoromanica.ro

„Probleme noi în filozofie" de I. Brucăr

de O. H.

o o o

A comprimă în spaţiul strâmt al unei recenzii materialul imens şi variat al unei cărţi serioase, însemnează indiscutabil a fi superficial.

Este, se înţelege, prima carte la noi care priveşte toate problemele importante ale filozofiei. Cu toate acestea e o carte originală în care cititorul atent poate remarca punctul de vedere al autorului. Chiar în introducere d-l Brucăr spune că Spinoza i-a servit de orientare. Dealminteri în toate lucrările sale se observă influenţa cugetătorului dela Amsterdam. Claritatea şi sobrietatea d-lui Brucăr amintesc pe aceea a lui Spinoza.

Toate problemele, aceea a logicei, a corelatelor, a vieţii, problema valorilor sunt discutate pe toate feţele posibile. Autorul n'a neglijat nici un nume, nici o părere. In problema logicei toate discuţiunile sunt redate cu claritatea şi mai ales subtilitatea caracteristică d-lui Brucăr. Aci linia dintre psihologie şi logică este tranşant demarcată şi observăm confruntându-se opiniile tuturor specialiştilor şi apoi degajându-se precis şi limpede, concluziunile. Imi permit să observ că acolo unde autorul arată relaţia dintre logică şi limbaj se putea spune că diferenţa dintre logică şi gramatică este alta: In timp ce logica, cuprinde gândirea ca un principiu superior şi o guvernează, gramatica este greşit numită o metodă, căci înainte de aceasta ea nu e altceva decât rezultatul posibilităţilor de acomodare; gramatica e determinată, pe când logica determină; logica şi concesiunea sau compromisul se contrazic, gramatica şi concesiunea se'ntregesc; ceeace înlătură existenţa uneia condiţionează sau statorniceşte existenţa celeilalte.

In problema corelatelor d-l Brucăr dovedeşte a fi un profund şi subtil cunoscător al filozofiei lui Kant, care de astă dată îl orientează. Autorul trece prin această fină şi complicată ţesătură de argumente cu paşii siguri ai adevăratului specialist; în general bibliografia e enormă şi copleşitoare. D-l Brucăr mânuieşte cu mare abilitate discuţiunile metafizice. Autorul a studiat serios pe Liebert, H. Cohen, Natorb, Wildeband, Riekert etc. De multe ori discută amplu părerile lui Rădulescu-Motru, care e un reprezentant al neocantianismului la noi în ţară.

Repet: lucrarea d-lui Brucăr conţine un material covârşitor şi seriozitatea ei debordă nesfârşit marginile unei recenzii; această carte necesită un studiu amănunţit şi atent care nicidecum nu poate fi supleat de o privire de ansamblu. *„Probleme noi în filozofie"* umple un gol imens şi deschide perspective vaste, filozofiei româneşti.

www.dacoromanica.ro

La moartea lui Adolf Stern

de GALA GALACTION

o o o

Bătrânul meu prieten primise de mai multă vreme diferite dureroase solii, din partea palidei regine, Moartea. Dar la fel cu acei principi dârji şi neîncovoiaţi. cari răspund cu pregătiri de războiu ameninţărilor războinice — vină ele chiar de la Impăratul — tot aşa şi moşneagul dârz sfida şi înfrunta mesagiile primite.

Ne-am cunoscut de aproape şi am trecut adeseori prin casa lui ospitalieră şi cuib al artei. Am avut laolaltă lungi şi luminoase convorbiri, cari mă ajutau să întrevăd —sintetic şi de sus— în experienţa şi durerile amicului meu, experienţa şi durerile evreilor români, în ultima jumătate de veac.

Convorbirile cu Adolf Ştern erau un comentar, de multe ori : un adaos preţios la confesiunile sugestive, coprinse în opera lui : „Din viaţa unui Evreu-Român".

Opera aceasta rămâne tezaur informatoriu, la dispoziţia celor ce după noi vor veni să studieze şi să reconstituiască — pentru istorie — luptele, zbuciumul, păcatele şi desamăgirile noastre.

Dar Adolf Ştern, obosit de luptele lui de vechiu conducător al Evreilor din România, obosit de succesele şi de gloria lui de mare avocat, avea în sufletu-i o zonă deapururi tânără şi înflorită : iubea limba şi literatura românească şi-i păstra o sensibilitate şi o predilecţie atingătoare.

Odinioară, în preajma lui Maiorescu, începuse să se afirme ca un scriitor român, dătător de bune speranţe. Cineva într'o polemică grosolană, îl jicnise şi-l supărase. De atunci se dăduse la o parte şi uitase, ani de zile, ce se mai întâmplă şi cine mai lucrează în ogorul literilor române.

Dar pornirea lui firească nu putea să fie biruită definitiv. Intr'o zi, un amic îi spune : „Cunoşti pe cei câţi-va scriitori români, ajunşi la celebritate, în ultimile zile" ? Adolf Ştern a căutat cărţile acestor Veniamini, le-a citit cu interes pasionat şi le-a recitit — cu creionul în mână şi cu un caet alăturea.

Când am făcut mai de aproape cunoştinţă împreună, Adolf Ştern era surprinzător de bine informat asupra mişcării literare româneşti. Scriitorii cei de seamă îi erau cunoscuţi, până în cele mai delicate amănunte de stil şi de vocabular.

Astfel, stăpânind ca puţini cărturari români, comorile graiului românesc, Adolf Ştern a revenit la un proect vechi, dar vecinic tânăr : generala traducere, în limba atât de amoros studiată, a operei lui Skakespeare.

Am stat de mai multe ori alături de vigurosul bătrân, în ceasurile lui de frea-

www.dacoromanica.ro

Barbu Lăzăreanu

sau

aniversarea unui diminutiv *)

de I. LUDO

II

o o o

Dacă din punctul de vedere cultural judaic, noi evreii din România, ne prezentăm cu un bilanţ atât de lamentabil, aceasta o datorim faptului că suntem singura mare aglomeraţie evreească — şi probabil, singura massă etnică în sânul lumii civilizate, care ne ferim cu desgust şi oroare de însăşi fiinţa noastră. Ca să înşelăm lumea şi să ne înşelăm pe noi înşine, facem apel la tot repertoriul fardului şi trucajului. Laşitatea noastră intelectuală, atinge culmile celei mai impresionante abnegaţii. Am turnat atâta apă în vinul temperamentului nostru, încât i-am răpit toată picanteria originalităţii sale specifice. Este cea mai dezastruoasă consecinţă a renunţării la propria ta personalitate.

Şi atunci, noi, cei cari ducem dorul unei culturi evreeşti, active şi mărturisite, când dăm, în mijlocul acestei desolări, de un filon de simţire evreească, palpitândă, pură, nealterată, în loc să-l captăm, spre a-l folosi la irigarea deşertului nostru cultural — suntem siliţi să privim, neputincioşi, cum se pierde sub nisip, ca să curgă mai departe, spre ţeluri cu totul altele. E cazul lui Barbu Lăzăreanu, care împrumută talentul său strălucit, pătrunzătorul său simţ de observaţie şi insinuantul său spirit de fabulă — fiindcă în Lăzăreanu sălăşlueşte un fabulist, care înlocueşte fauna şi flora comună, cu un material de specialitate — istoriografiei, linguisticii, folklorului, câmpii nisipoase, uscate, quasi-didactice, cu totul refractare unei evidenţieri personale. Şi totuşi, chiar în acest domeniu recalcitrant şi fără perspectivă — Lăzăreanu a izbutit să recolteze succese cu răsunet, de pe urma cărora şi-a atras prietenii şi duşmănii la fel de mari. Aceasta însă, fiindcă şi-a tran-

---

mât şi de râvnă. Era, la el, o ambiţie nobilă şi împunătoare: Să lase literaturei româneşti opera lui Shakespeare, într'o traducere complectă şi definitivă!

M'aş fi prins cu entuziasm tovarăş lângă el, dacă eu însu-mi n'aş fi fost prigonit şi torturat de vechea mea durere: să las literaturei româneşti traducerea integrală a Sfintelor Scripturi!

Proectul lui Adolf Ştern s'a îndeplinit numai în parte. Poate că viitorul tăinueşte pe continuatorul pios şi competent.

Limba şi literatura românească nu vor uita niciodată pe acest iubitor al lor, cu atât mai vrednic de încununal cu cât a ştiut să treacă mărinimos peste nedrepte contestări şi ofense!

*) Vezi No. 43

www.dacoromanica.ro

sportat acțiunea pe terenul polemic, adică acolo unde-l conducea instinctul său artistic evreesc — dinamic, vibrant, plin de neastâmpăr. Lăzăreanu e prin toată fizionomia sa intelectuală evreu — sută la sută evreu, necamuflat și nefalșificat. Bonomia sa melanconică și în definitiv, tristă, vivacitatea viziunii sale poetice, care surprinsă la o notă patetică se refugiază timid într'o glumă, muzicalitatea frazei sale, migala cu care-și cercetează și-și orânduește cuvintele — da, până și prețiozitatea stilului său, toate aplică lui Lăzăreanu pecetea judaismului său.

Deaceea în penuria de scriitori evrei, l'am fi vrut pe Lăzăreanu, exclusiv al nostru. Dacă activitatea sa de astăzi, are, în sine, — chiar din punctul de vedere evreesc, dar prin ricoșă — o semnificație de o covârșitoare importanță — aceasta însă nu ni-l răpește mai puțin din mijlocul nostru. Oricât de conștienți am fi de rolul ce-l joacă acest evreu în cultura română — oricât s'ar reflecta asupra noastră respectul și admirația ce i-o acordă intelectualitatea română care-și socotește un de-chizător de drumuri în istoriografie — noi am vrea un Lăzăreanu scriitor evreu, care-și pune în valoare toate darurile sale pentru îmbogățirea culturii noastre evreești.

De aceea, din acest subiectiv punct de vedere — oricât de nedrept ar părea că este — azi, când propriile noastre nevoi culturale nu sunt acoperite, opera lui Lăzăreanu e, pentru noi, o investiție —dacă nu o risipă— pe care n'o putem suporta cu ușurință indiferent de roadele ce le-ar putea da mai târziu.

CĂRȚI

A apărut:

„Madona cu trandafirii", de George Mihail Zamfirescu — Editura Cultura Națională".

„Vinul de viață lungă", de N. D. Cocea — Editura Cultura Națională.

„Omul de după ușă" de Ion Călugăru — Editura Ciornei.

A APĂRUT IN EDITURA „ADAM":

A. L. ZISSU

NOI...

BREVIAR JUDAIC

320 pagini Lei 80

DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE DIN ȚARĂ

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Doctor CONST. I. CANA
Boli Interne, Boli de femei și copii
Venerice, Sifilis
Consult. 8—10 dim și 2½—8 seara
s'a mutat din Calea Călărașilor 229
tot în Calea Călărașilor 162

AGENȚIA DE CĂRȚI ȘI EDITURĂ
ȘALOM-ALECHEM
Str. Doamnei, 7 — Galeriile Blanduzei
A concentrat și pus în vânzare cărțile apărute în editurile ebraice și idisch din toată lumea
JUDAICA, GERMANA și FRANCEZA
Secțiune de literatură modernă rusă bogat asortată
Vinde în rate cu prețuri extrem de avantajoase
La cerere se primesc cataloage gratuit

Tip. SLOVA Doamnei 3, București

www.dacoromanica.ro